

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Socialdemokratiets moralske kollaps blandt vælgerne. Efterlønsforliget dec. 1998

Andersen, Jørgen Goul

Publication date:
1998

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Andersen, J. G. (1998). Socialdemokratiets moralske kollaps blandt vælgerne. Efterlønsforliget dec. 1998. (s. 8).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Socialdemokratiets moralske kollaps blandt vælgerne. Efterlønsforliget dec. 1998.

Jørgen Goul Andersen

Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet/

Mandag Morgen Notat 34. December 1998.

Et stort flertal af de socialdemokratiske vælgere er utilfredse med efterlønsindgrebet, og flertallet finder det end ikke nødvendigt at beskære efterlønsordningen. Men det er frem for alt utilfredsheden med, hvad flertallet ser som et klart løftebrud fra Socialdemokratiet, der har fået vælgertilslutningen til helt at kollapse. Næsten to ud af tre socialdemokrater mener, partiet har brudt sine løfter, og blandt dette store flertal af de socialdemokratiske vælgere vil kun hver sjette stemme socialdemokratisk igen, hvis der var valg nu. Ser bort fra ved ikke-gruppen, vil 71 pct. af de socialdemokrater, der føler sig bedraget, nu stemme på et andet parti; kun 29 pct. vil stemme socialdemokratisk igen.

At vælgerskredet i højere grad skyldes løftebruddet end selve indholdet af forliget, giver Socialdemokratiet et vist håb om bedring. Men de socialdemokratiske vælgere føler sig bedraget og reagerer med en mistillid til partiet, der endog overgår 1973. Det er næppe et banesår, men dog et sår, som i bedste fald heles meget langsomt, selv om de utilfredse socialdemokrater for øjeblikket mangler oplagte steder at gå hen. Lige nu står "Arbejderbevægelsens århundrede" i Danmark til at skulle afsluttes med arbejderbevægelsens totale kollaps: Socialdemokratiet registreres i denne undersøgelse til en vælgertilslutning på kun 16 pct.

Det viser en undersøgelse, som ACNielsen AIM har gennemført for Ugebrevet Mandag Morgen i dagene 4-7. december. Der er i alt interviewet 556 repræsentativt udvalgte vælgere over 18 år. Undersøgelsen giver en omfattende kortlægning af danskernes holdninger til det indgåede finanslovsforlig, både til indholdet og formen. Som noget helt enestående er de vælgermæssige reaktioner på finanslovsforliget så store og så entydige, at de med sikkerhed kan dokumenteres i en undersøgelse af denne type. Der er tale om vælgerreaktioner af en størrelse, man aldrig før har set som reaktioner på noget politisk indgreb. Selv om nogle af de adspurgte utvivlsomt bruger meningsmålingerne til markering af utilfredsheden og ikke kun som angivelse af, hvad de realistisk ville gøre i stemmeboksen, så er der tale om en reaktion uden sidestykke tidligere.

Undersøgelsen peger klart på, at løftebruddet er det allerværste - selv om indholdet bestemt heller ikke bekommer de socialdemokratiske kernevælgere vel. Selv om efterlønnen i sig selv er socialdemokratiske vælgeres hjerteblod, er tillidsforholdet mellem Socialdemokratiet og dets vælgere nok i forvejen belastet af overenskomstindgreb, EU-afstemning og pinsepakke - ligesom den danske EU-afstemning i 1972 gødde jorden for vælgerskredet i 1973.

Vælgernes syn på finanslovsforligets indhold

Vi har i undersøgelsen her skelnet mellem selve indholdet af finanslovsforliget og den måde, forliget blev til på. Resultaterne nedenfor lader ikke megen tvivl om, at også vælgerne skelner på denne måde. Det er næppe kommet bag på Socialdemokratiet, at indholdet ville være upopulært. Gentagne undersøgelser har vist, at overvældende vælgerflertal på langt over 80 pct. bakkede op om efterlønsordningens beståen. Men det kan ses som en overgrænse, da der slet ikke henvises til økonomiske hensyn og prioriteringer. Omvendt har Mandag Morgen gentagne gange forsøgt at måle en absolut maksimumsgrænse for vælgerne modstræbende accept af en forhøjelse af efterlønsalderen til 62 år, ved en ensidig henvisning til det stigende antal ældre. Selv med denne formulering kunne kun omkring halvdelen af vælgerne acceptere noget sådant.

På den baggrund må man forvente, at holdningen til det aktuelle forlig ligger et sted midt imellem, og det viser sig også at være tilfældet, jvf. tabel 1. Modstanden er markant, men ikke helt så markant, som en række tidligere meningsmålinger lader ane: I alt erklærer 32 pct. af vælgerne sig i større eller mindre grad som tilhængere af efterlønsforliget, 52 pct. er imod. Hver tredje vælger - men dog kun hver tredje - går *helt imod* forliget.

Helt i overensstemmelse med Mandag Morgens tidligere undersøgelser viser også undersøgelsen her, at der trods alt var en *vis* klangbund for det økonomiske argument: Næsten halvdelen af de adspurgte, der kunne tage stilling - 40 pct. mod 44 - medgiver, at det var nødvendigt at skære i efterlønnen.

Faktisk ser det ud til - også i overensstemmelse til tidligere Mandag Morgen-målinger - at modstanden mod beskæringen af boligydelsen til pensionisterne er mere udbredt end modstanden mod efterlønsforliget: Her var 60 pct. imod og kun 28 pct. for. Det ville i sig selv være nok til at få advarselslamperne til at blinke. Men boligydelsen er trods alt langt mindre vigtig end efterlønnen - og så druknede debatten om dette indgreb helt i efterlønsdebatten. Hvorom alting er, har stramningen af boligydelsen i sig selv ikke rokket de socialdemokratiske vælgere en tomme, som vi skal se nedenfor.

Nu giver befolkningstallene et lidt for optimistisk billede af netop Socialdemokratiets problemer: Det er i vid udstrækning de socialdemokratiske vælgere og navnlig de traditionelle socialdemokratiske vælgergrupper, der er imod ændringerne, jvf. tabel 2, der viser en oversigt over opinionsbalancerne, dvs. pct. tilhængere minus pct. modstandere af ændringerne.

Tabel 1. Vælgernes holdning til indholdet af finanslovsaftalen.

Uanset hvad De mener om måden, forliget blev til på, kan De så gå ind for selve indholdet af forliget om efterlønnen, eller er De imod? - Vi De sige, at De ...	
	Pct.
Går helt ind for	11
Går nærmest ind for	21
Går nærmest imod	19
Går helt imod forliget	33
Ved ikke/vil ikke svare	16
I alt	100
Tilhængere i alt	32
Modstandere i alt	52
Opinionsbalance (PDI), pct.point	-20
Mener De, at det var nødvendigt at skære i efterlønnen, eller mener De ikke, at det var nødvendigt?	
	pct.
Nødvendigt	40
Ikke nødvendigt	44
Ved ikke	16
I alt	100
Opinionsbalance (PDI)	-4
I finanslovsforliget indgik bl.a. også en stramning af reglerne for boligydelse til pensionister. Kan De gå ind for dette, eller er De imod? Vil De sige, at De ...	
	Pct.
Går helt ind for	13
Går nærmest ind for	15
Går nærmest imod	16
Går helt imod	44
Ved ikke/vil ikke svare	12
I alt	100
Opinionsbalance (PDI), pct.point	-32

Tabel 2. Forskellige vælgergruppers holdning til indholdet af finanslovsaftalen. Opinionsbalancer (PDI): Pct. tilhængere minus pct. modstandere.

	Accept af forliget om efterlønnen	Nødvendigt at beskære efterløn	Accept af stramning af boligydelse
Hele befolkningen	-20	-4	-32
Mænd	-8	+8	-34
Kvinder	-31	-13	-31
18-29 år	-4	-21	-45
30-39	-33	-8	-23
40-49	-29	-19	-52
50-59	-33	+3	-35
60 år +	-8	+26	-11
7-9 års grundskole	-29	-7	-30
10 år	-29	-14	-40
Stud.eks./HF	+5	+15	-26
ufaglært arbejder	-34	-36	-50
faglært arbejder	-24	-9	-33
lavere funktionær	-20	+18	-26
højere funktionær	-6	-21	-18
selvstændig	39	+5	-53
Venstrefløjsparti	-40	-41	-44
Socialdemokratiet	-27	-6	-26
Midterparti	+21	+25	-6
Venstre + Kons.	-10	+22	-32
Dansk Folkeparti + FrP	-43	-34	-53

Der er mange interessante tendenser: For det første er der over hele linjen en væsentligt større modstand mod finanslovsforliget blandt kvinder end blandt mænd. Modstanden mod efterlønsforliget er mindst blandt de unge og blandt de over 60-årige, men massiv blandt de 30-59 årige. De ældre over 60 - og også et lille flertal af de 50-59 årige - accepterer, at det er nødvendigt at spare på efterlønnen - et argument, der ikke gør synderligt indtryk på de unge og de midaldrende. Også når det gælder boligydelsen, er modstanden mindst blandt de ældre - dog afhængig af boligform.

Ufaglærte arbejdere skiller sig over hele linjen ud som markante modstandere af besparelserne, der i noget højere grad accepteres af funktionærerne - af den "middelklasse", indgrebene angiveligt skulle ramme mest. Politisk er der ingen tvivl om, at de Radikale har fået deres vilje i helt overvældende grad med finanslovsforliget, og det er da også blandt midtervælgerne, man finder den største accept. Interessant nok finder man den største modstand blandt de vælgere, der stemmer Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti. Endnu en gang en illustration af, at de to partier står med det halve ben som nutidens arbejderpartier par excellence. Men også kun det halve ben: Begge partier er mere eller mindre afskåret fra at fiske i rørt vande, fordi de bærer rundt på en vis neoliberal arv - og dermed programsatte (?)

krav om bl.a. en afskaffelse af efterlønnen. Det er da også bemærkelsesværdigt, at disse partier ikke har kunnet profitere på Socialdemokratiets nedtur.

Netop når det gælder Socialdemokratiet, er modstanden mod indholdet af finanslovsforliget faktisk ikke helt så udtalt, som man kunne forvente. Nok er der klare fleretal imod, men tallene svarer til befolkningsgennemsnittet. Modstanden mod stramningerne af boligydelsen er faktisk en spids stærkere blandt VK-vælgerne i stikprøven, og flertallet kan heller ikke acceptere efterlønsforliget. Så i disse partier kan man glæde sig over, at Socialdemokratiet i offentligheden står med ansvaret for forliget og over, at de socialdemokratiske bryderier helt bortleder opmærksomheden fra de borgerlige partiers egne problemer.

Tallene lader dog ingen tvivl om, at utilfredsheden med indholdet er stor blandt de socialdemokratiske kernevælgere i arbejderklassen - og det kan heller ikke udelukkes, at resterne af loyalitet mod partiet kan afspejles i en lidt mindre udtrykt modvilje, end der reelt er tale om. Tallene er alvorlige, men uden det oplevede løftebrud ville de ikke have været så katastrofale, som tilfældet er.

Løftebrud og lukkethed

Nu er der næsten ingen ting, der er så let som at få vælgerne til at erklære, at politikerne svigter deres løfter eller træffer beslutninger hen over hovedet på vælgerne. Derfor blev de adspurgte stillet over nogle lidt mere "krævende" valg mellem to synspunkter: Først valget mellem at mene, regeringen har brudt sine løfter, eller at den har holdt løfterne, så godt den kunne. Og for det andet valget mellem, om så store pakkelsninger bag lukkede døre er urimelige, eller at de er nødvendige for at opnå resultater.

Det sidste anerkendes af 35 pct., mens 59 pct. har indvendinger mod lukketheden. Og nødvendigheden af kompromis accepteres ikke som gyldig undskyldning for det oplevede socialdemokratiske løftebrud blandt vælgerne: Hele 70 pct. mener, at regeringen har svigtet sine løfter, kun 19 pct. anerkender, at man har søgt at holde fast, jvf. tabel 3. Blandt ufaglærte arbejdere mener hele 86 pct., at regeringen har svigtet sine løfter, kun 3 pct. anerkender, at man har søgt at holde fast. Men indtrykket af vælgerbedrag er i øvrigt generelt og ikke begrænset til traditionelt socialdemokratiske vælgergrupper.

Tabel 3. Vælgernes syn på løftebrud og lukkethed i finanslovsforhandlingerne

Så har jeg et par spørgsmål om finanslovsforliget om bl.a. efterlønnen. Synes De, at regeringen har brudt sine løfter mht. efterlønnen, eller har den holdt sine løfter, så godt den kunne?	
	Pct.
Brudt sine løfter	70
Holdt sine løfter, så godt den kunne	19
Ved ikke/vil ikke svare	11
I alt	100
Opinionsbalance (PDI), pct.point	-51
Så har jeg et spørgsmål om måden, forliget blev til på. Jeg vil gerne høre, om De er mest enig med A eller med B i følgende lille diskussion:	
A siger: Det er urimeligt, at der laves så store reformer bag lukkede døre uden offentlig debat.	59
B siger: Hvis man skal nå resultater i politik, er det en gang imellem nødvendigt at lave sådanne pakkelsninger bag lukkede døre.	35
Ved ikke	6
I alt	100
Opinionsbalance (PDI)	-24

Som det fremgår af tabel 4, gælder det også på tværs af partierne. Overalt mener et flertal, at Socialdemokratiet har svigtet valgløfterne, men følelsen er mindst intens hos midtervælgerne, hvor et lille flertal også accepterer nødvendigheden af de lukkede forhandlinger.

Tabel 4. Forskellige vælgergruppers syn på løftebrud og lukkethed i finanslovsforhandlingerne. Opinionsbalancer (PDI): Pct. tilhængere minus pct. modstandere.

	Løftebrud: pct. "holdt løfterne", minus pct. "brudt løfterne"	Lukkethed: Pct. nødvendigt minus pct. urimeligt
Hele befolkningen	-51	-24
Venstrefløjsparti	-70	-30
Socialdemokratiet	-35	-32
Midterparti	-25	+7
Venstre + Kons.	-58	-13
Dansk Folkeparti + FrP	-78	-54

Konsekvenser for partivalget

En nærmere statistisk analyse af de enkelte faktoreres effekt viser, at det først og fremmest er opfattelsen af løftebrud, der skaber bevægelse hos de socialdemokratiske vælgere. F.eks. er andelen, der vil stemme socialdemokratisk igen, mindst lige så høj hos de socialdemokrater, der er utilfredse med indgrebet i boligydelsen, som blandt de, der er tilfredse. Helt anderledes ser det ud med de socialdemokrater, der klager over brudte løfter. Her er frafaldet enormt, og det er kun i forbindelse med opfattelsen af løftebrud, at de øvrige faktorer får statistisk sikker effekt. Tallene tyder på, at utilfredshed med selve forliget også påvirker tendensen til at svigte Socialdemokratiet, men effekten er altså ikke stærk nok til at være statistisk sikker.

Udsvingene er så kraftige, at der - selv om der "kun" er knapt 175 socialdemokratiske vælgere fra marts-valget i undersøgelsen - kan tegnes et ret klart billede af vandringsmønstrene. Et stort flertal af de socialdemokratiske vælgere ser som sagt forliget om efterlønnen som et løftebrud, og i denne gruppe har stort set alle forladt det parti, som de stemte på for kun ni måneder siden. Kun 16 pct. vil stemme socialdemokratisk igen, 45 pct. ved ikke, hvad de skal stemme, og 39 pct. vil stemme på et andet parti - heraf halvdelen på et venstrefløjsparti. Holder man ved ikke-gruppen uden for beregningen, jvf. tabellens højre side, er der 29 pct. tilbage, som vil stemme socialdemokratisk igen. Men 71 pct. har bestemt sig for at andet parti. Det er en åreladning uden sidestykke i nyere dansk politisk historie.

Også blandt dem, der ikke ser forliget om efterlønnen som løftebrud, er der betydeligt frafald. Her er de frafaldne socialdemokrater navnlig gået til de borgerlige partier, og man kan gætte på, at det er en "senskade" af pinsepakken. Men det samlede frafald er trods alt langt mindre: 56 pct. vil stemme socialdemokratisk igen - og 71 pct., hvis vi ser bort fra ved ikke gruppen. Det er i sig selv uhyre dramatisk efter en normal målestok, men virker i nærværende sammenhæng næsten som stabilitet og loyalitet.

Tabelmaterialet er som sagt stort nok til, at man kan sige, at det er oplevelsen af løftebrud, der trækker mest, frem for selve indholdet. Men vi kan ikke udtale os sikkert om de enkelte grupper. Som illustration kan det dog nævnes, at blandt de i alt 26 socialdemokrater i undersøgelsen, som oplever forliget som løftebrud, men *ikke* er utilfredse med indholdet (dvs. de er tilfredse eller svarer ved ikke), vil kun 23 pct. stemme socialdemokratisk igen. Hvis de

samtidig er utilfredse med indholdet (N=82), vil kun 14 pct. stemme socialdemokratisk igen. Blandt de, der ikke oplever indgrebet som løftebrud, er andelen, der vil stemme socialdemokratisk igen, nøjagtig den samme, uanset om de er for eller imod indgrebet. Hver for sig er de to resultater statistisk usikre. Men tilsammen giver de et statistisk sikkert svar på, hvad der betyder mest: Det er løftebruddet - som jo så naturligvis opleves stærkest blandt modstanderne af forliget.

Tabel 5. Hvilket parti ville socialdemokratiske vælgere fra valget i marts 1998 stemme på, hvis der var folketingsvalg i morgen?

	Stemte Soc.Dem. i marts 1998: "valg i morgen" incl. "ved ikke"		Stemte Soc.Dem. i marts 1998: "valg i morgen" excl. ved ikke	
	Løftebrud	Ikke løftebrud	Løftebrud	Ikke løftebrud
Venstrefløjsparti	19	7	34	9
Socialdemokratiet	16	56	29	71
Midterpartierne	5	5	10	6
Venstre+Kons.	8	10	15	13
Da.Folkep. + FrP	7	1	12	1
Sofa/ved ikke mv.	45	21	-	-
Socialdemokratiet	16	57	29	71
Andet parti i alt	39	22	71	29
Ved ikke mv.	45	21	-	-
Antal svarpersoner	108	65	59	52

Der er givetvis ikke så lidt korttidsprotest bag disse tal. Men tilliden til Socialdemokratiet har lidt et afgørende knæk, og spørgsmålet er, om det kan heles inden næste valg. I 1973 tog det mere end tre år, *plus* en Hartling-regering og en oliekrise at genskabe tilliden til Socialdemokratiet. I hvert fald ser det ikke ud til, at Socialdemokratiet i de nærmeste år fremover vil have styrke til at gennemføre ændringer, der kan genere deres traditionelle vælgere - og det vil slide på de Radikales ønske om at fastholde alliancen med S. I den forstand var det taktisk uklogt at give de Radikale så stor en indrømmelse med det indgåede forlig - det kan kun øge de Radikales lyst til at udtræde af regeringen.